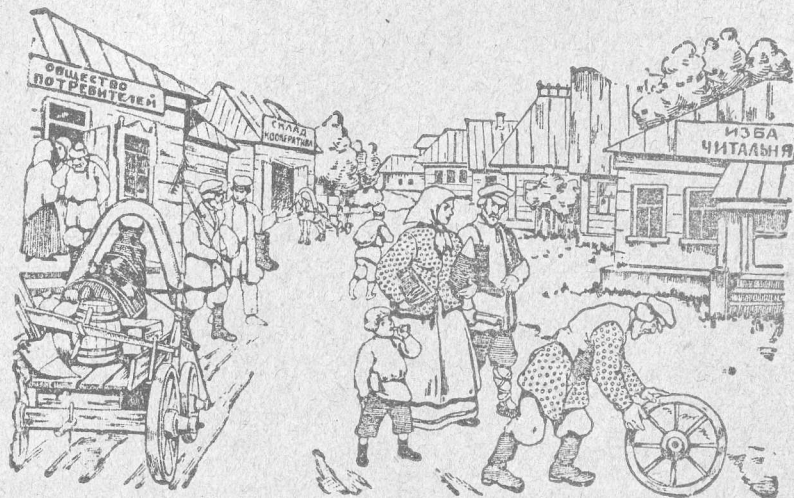

70p. XV. 6. 32.

А. БАЛҘИҢ

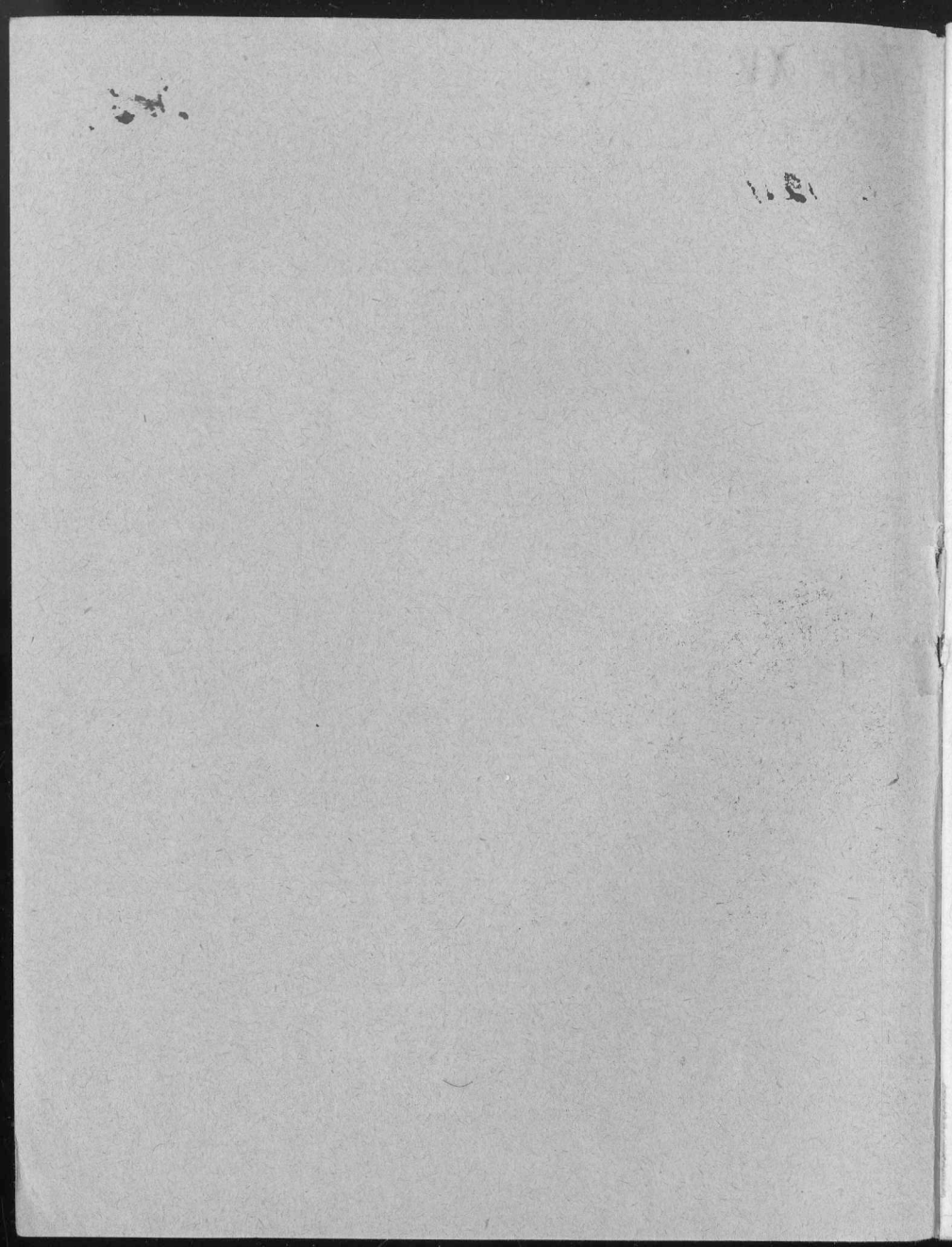
ЛЕҢИҢ да КОПЕРАТСІЈА

КОМІ ҤІГА ЛЕҢАҢ ИҢ

Сыктывдін кар — 1925

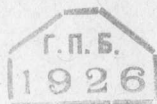

1 | Коми-3

2-1211

А. БАЛҢИН.

Зуб.

ЛЕНІН
да
коператсіја.

Роч-вылыг комиён лөгөдіс М. А. Молодсова.

Сыктывдін-кар.

1925-во.

Отпечатано
в типографии Коми Изда-
тельства в г. Устьысольске,
в количестве 3000 экзем-
пляров.
Зырит № 404.

1923-ӱд воӱ ноҗабр-тӱлысса 5-ӱд лунӱ (Тцентросојузлы 25-во тыран-лунӱ) чукӱртчылысны Тцентросојузса уполномоченнеҗас (бӱрҗӱм-воҗтыр). Владѳмир Ильич Леѳынӱс наҗӱ бӱрҗисны СССР-са ПЕРВОЈ ПОЧОТНЕЈ КОПЕРАТОРӱН, сы-куҗа сетисны сылы

А Д Р Е С.

„Мі, Сӱвет-Сојузса робочеҗ да крестана копераѳивҗаслӱн бӱрҗӱм воҗтыр, чукӱртчим талун, Тцентросојузлы 25-во-тыран-лунӱ, гӱлӱмгаӱ ыстам Теныд чоломбѳтӱ, бурсѳам реҗыдҗык сувтны аслад уҗ-вылӱ —став-мувыв робочеҗҗаслыг уҗсӱ веҗкӱдлыны.

„Мі егö вунöдöј Тенгыд велöдöмтö, мі тöдам, мыј Те відчыган міјан-уждыным. Коператсіјаавны став ужалыг-јöзсö, сүвтöдны суг-вежöра коператорјасöс да сізі піскöдчыны коммунизмö—та-вылö мі пуктам асыным став-выннымöс, кужöмнымöс. Öнi став-мувыв буржуазіја öтарö-јонжыка эескöдö ужалыг-јöзсöс.

„Воэын, тыдалö-нын, буржуазіјаа-робочеја-костын пангас ыжыд ког. Мі став-выннымöс пуктам Сöвет-Союзса овмöс кыпöдöм-вылö. Став-мувыв-ужалыг јöз мездлунсö перјігөн кутас Сöвет-Союзсаң відчыгны отсöг. Талун мі öблöжитам Тенад-ныма Коператсіја-дворетс, бөрјам Тенö почотнеј коператорөн. Медым дыр олас **Владімір Ільіч ЛЬЕНІН**—став-мувыв ужалыг-јöзсöс вескöдлыг!

„Медым дыр олас почотнеј коператор, Сöвет-коператсіја тудöдыг— **ЛЬЕНІН**-јорт!“

Кывпырас.

Владимир Ильич Ленин аслас суг-вежорнас кужо вөлі воэыв төдманы, мукөд-дырји уна-во вождөр, кушомжык туйод мөдөдчас жөз-костса оласногыс; лучки да пороын виставны гаммылис сижө быдтор-жылыс. Унжыкысө политиканад-ужалыг-вожтырыд жөз-костса лан-торсө лучкитө гөгөрвооны (казалоны) сомын лоигас, мукөд-дыржиыс лоом-борас-нын, а Лениныд став-оласногсө вижөдөм-велөдөм-герти воэыв төдө вөлі, кызи-мыж лоо делөыс, кужо вөлі наука-герти вескыда виставны, мыжла сизи, а оз мөд-ног, мун олөмыс. Сизи-жө вөлі и коператсиаыдкөд.

Коператсиаыдлы 80 арөс-нын—80 во-сажын кутисны воссавны, артманы коперативжасыд. Коператсijatө ми бура төдам октабса-револютсijaбэ-на.

Коперативжасө восталысжасыс, ужсө сени нуөдысжасыс чajtөны вөлі (надейтчөны вөлі) нөжжөникөн, зыктөг-костөг, озыржаскөд оружжөөн вермагтөг, револютија вөчтөг, коператив-пырыс бергөдны став оласногсө выл-туж-вылө: өтув ужалөмөн, мөртөс мөртөн эскөдтөм олөм-пө артмас,—коператив-пыр. Сецөм оласногсө шуөны сотсиализмөн. Емөс-на и өни сецөм коператоржасыд (коперативын ужалысжас) капиталист-гөсударствожасад—век-на надейтчөны коператив-пырыс оласногтө бергөдны, „бурөн“ озыржасөс вермыны, револютсijatөг сотсиализм артмөдны.

Тацөм сорнижасыд, дерт, сомын ылөдчөм. Сизи ужалыс жөзтө ылөдлөны, журнысө налыс пемдөдөны, а капиталистжас (озыржас) вирсө-пөгсө пычкөны ужалыс жөзыдлыс. Несугжыкжасыд, полисжыкжасыд ужалыс-жөз-костгыд ескөны налы, сөгга ылалөны да револют-

сїятö-кыпöдны-лөбөдчыг - партїяжасгыд, (озыржаслы, ужалыг-жөзөс нартыгжаслы паныд-сувтыгжасыс) өт-дортчöны.

Бөгкыда-кө шуны, сещөм коператоржасыд сөмын отсалöны капїталїстжаслы, на-дор сулалöны-ужалöны. Ужалыгжасыс сенї озыржас-пөвсыг петөм жөз-жө. Револютсїя-дор сулалыг воjтыр важөн-нын сїжө качалыс-ны, паныд-налы сувтысны.

Вөліны і мөд-ногса коператївжас—робочей коператївжас (робочейжас—пабрік-заводын ужалыг-воjтыр). Наяö-нын меда жона мыргїсны отсавны робочейжасыд-лы револютсїятö кыпöдны, медем, ескö, сугжыка да кокнїджыка вермісны найö капїталїстжас кыг властсö перjыны, зїкөз путкылтны важ оласногсö, нартыгжас-кїпод-улыг вöла-вылө петны. Робочей-коператївжасыд өтув мөдөдчїсны овны-ужавны профсоюзжаскөд да робочей партїяжаскөд. Тащөм коператївжасыслы воча-мунїсны став-револютсїя-дор-сулалыг партїяжас, большевик-партїя щöц-ї.

Робочей-коператсїяыд пондїсны щöщ профсоюзжаскөд да робочей-партїяжаскөд вермагны капїталїзм путкылтөм-куза. Ферт, меда жонасö вермагны лөї робочей-партїяжаслы; робочей-коператсїяыд сөмын отсасїс налы, кызї-мыж верміс. Сы-понда большевик партїяыд револютсїяөзгыд омөлжыка төждыгліс коператсїя-пондаыд.

Капїталїстїческей гөсударствожасад комунист-партїяыд өнї омөла-на-жө төждыгө коператсїя-пондаыд. Воjна-бөрад быдлаын ужалыг-жөзыд жона гөлмісны, быд гөсударствоын мунö вермасөм нартыгжаскөд. Сы-понда коператївад жона пырöны өнї ужалыг-жөзыд. Комунист партїяжас, Болгарїяын (партїясö разд-

төзүс) да Чехо-Словакияын-кынзи, омөла-на коператсija-ужтө нуөдөны. 1922-өд воө, арнас, коминтернлөн *) 4-өд конгресс сjeзд, (чукөртчылөм) первоыг-на горни-панлис коператсija-жылыг. Конгресс-шуөм-герти Коминтерн-Исполком-бердө вогтисны коператсija-уж-нуөдан-жукөд. Сы-бөрти вөлыгти коммунист-партияжасыд заводичисны жонжыка коператсija-бердад ужавны.

Капиталистическеj гөсударствоад (сени ужалыг-жөз-ыс ез-на богтны ас-кианыс властсө) коператсijaыд сөмын отсасө вермагны капитализмкөд (робочей-коператсija), либө вермагөмсө паdmөдө (озыржык жөзлөн коператсija).

Револютсija-бөрын, властө ас-киад богтөм-бөрын коператсija-возад сувтөны выль-пөлөс ужжас, позө шуны—зев ыжыд ужжас.

Ез быдөн өтногөн да пөраөн гөгөрвонны та-жылыг. Быдөн, ескө, шуөны вөли колө-пө коператсijaыдлы отсыштны. Но шуөмыд да көсжөмыд-өд абу-на отсалөм. Коператсijaыд „неп‘тө“²⁾ лөгөдөм-бөрын кутис сувтны слабиңика, омөлыка, оз вөли жона тыдав. Коператсija-жылыг кутисны гижны кабала-вылө резолютсija-жас, но кабала-вылас вөли i колөны најө, ужас, олөмас оз пырны. Мыj колө вөчны коператсijaлы, кушөм уж сулалө сы-возын робочей-крегтана-гөсударствоын—некод нинөм оз гаммы виставны, туйдөдны. Кажалис коператсijaыдлыг пикө-воөмсө В. I. Лъенин (сijө-өд быдтор кажалө вөли пөраын). дыр-вигөм-бөрын секи кутчигис уж-бердө Владимир Ильичыд. Пондис жона төж-

1) Коминтерн—став-мувыв коммунист-партияжаслөн сојуз (өтувтчөм).

2) Неп—-выль-ногөн оласног лөбөдан туй.

дыгны коператсija-пондаыд. Мөдыг вiгмытöзүс (ез-ниң сесса i бурдлы сы-бöрын) гижiс коператсija-живзыд кык статта (статтаяс-вылас сулалö: январ тöлыгса 4-öd да 6-öd лунö 1923-öd воö). Но Владiмир Ильчид бара вiгмiс, сijö статтаястö сесса ез тöдлыны 1923-öd вога маж-тöлыгöз. Сöмын маж-тылыгын В. И.-лөн гöтырыс, Надежда Константиновна Крупскаја, адзö-ма сijö статтаястö В. И. кабаляяс-пыщыд да гетöма „Правда“ *) редактсijaö,—секи вöлыгтi најöс i печататjисны. Тајö статтаясыс вöлины мед-бөрја статтаяс Владiмир Ильч Ленинлөн.

Коператсija да ужалыг jöзлөн револютсija.

1923-öd вога январ-4-öd-лунга статтаыс Владiмир Ильчидлөн заводитчö тајi:

„Ме-ногөн-кö, мијан омöла-на тöждыгöны коператсija-пондаыд. Оз-на, буракö, быдөн гөгөрвоны, кущöм-ыжыд-ужјас сулалöны коператсija-вогад. Октабса-револютсija-бөрад да нöшта „Неп“-дырjыд коператсijaыд мијанлы вывтi колантор“.

Возö Ленин-јорт вiгталö, кущöмжык вöли коператсijaыд капиталист-гöсударствоад да кущöмөн сылы колö лоны ужалыг-jöз-киö власт бостöм-бöрын.

„Вojдөр коператсijaаад ужалыгсасыд вöлины тешкодöг. Оз вöли најö гөгөрвоны олöмсö: олас-ног-вылас ылыгаң вижöдöны. Коператсija-пыр көс-jöны вöли најö выл-туј-вылö бергöдны jöз-костса

*) Правда—газет большевик партијалөн.

оласногтö, револутсјатöг сотсіалызмö воны. А војдөр колö вермыны капіталыстјастö, шыбытны најöс ужалыг-јöзлы ас-сылы-вывгыс, сöмын секі коператсјаыд сбылыг вермас бура отсавны вылоласногтö, сотсіалызмтö, лöбöдны. Мі со öні важправатö зікöз путкылтım, капіталыстјастö вöтлım, öні коператсјаыдлы тујыс вогса“.

Мöд статтаас Владıмıр Ільчыд нöшта-на гıжö важ коператорјас-јывгыд.

„Бостам-кö Роберт Оуенгаң *) став важ коператорјасыс вöлі чajtöны сотсіалызмтö арталöны „бурөн“, револутсјатöг, капіталыстјасöс шыбыттöг, ужалыг-јöз-кіö власт бостöг. Став-јöзыс-кö-пö пырасны коператıвö да кутасны öтув ужавныовны,—сö-пö теныд і сотсіалызмыд, некущöм зык нı-ког—вывтı-öд шаң“.

Горнытыштам та-јылыг неуна. Важ коператорјасногыд-кö, коператсјаыд зıк торја, аслыс-гама-уж. Ужалыг-јöзöс уж-сетыгјасыс, капіталыстјас, нарфıtöны, зескöдöны, ічöt-дон пуктöны, дыр ужöдöны. Ужалыг-јаслөн курыд олöмыд. Најö вермагöны, зычıtöны капіталыстјаскöд. Правıтельствоыд (сени-öд капіталыстјасжö ужалöны) сувтö капіталыстјас-дор, лылö робочей-јастö, быд-ногөн најöс-жö нарфıtö. Коператсјалы сетчöз абу-пö мог. Коператсја ачыс, торјөн, бокин олö. Коператорјас чajtöны возыг-возö ужсö пагкöдöмөн, јонмöдöмөн капіталыстјастö топöдны,—став пабрıк-заводыс-кö-пö, став вузагöм-нöбагöмыс коператсја-пыр мöдас, капіталыстјасыд-пö агныс вешјасны, нınöм-пö

*) Роберт Оуен—англїјаса-утопıст, чajtıs вöчны бур-олöм капіталыстјасöс шыбыттöг.

налы сесга лоӧ кернысӧ. Сізі-пӧ „бурӧн“ сотсіалізм-ад і воасны став јӧзыс, капіталістјас оз лоны.

Вермас-оз-нӧ, егкӧ, таґісӧ лоны?

Важ коператорјасыд ыстыгӧны коператівјас со-дӧм, паскалӧм-вылӧ. Англијаын-пӧ (сені мед-војдӧр воґгалісны вузаган коператівјасыд) кӧкјамысда-воӧн 28 мортсаң соді нӧлӧн-жынјӧн мільон мортӧз (шле-нӧз). Гӧмыс-пӧ сіјӧ-жӧ каднас 28 шайтсаң кајіс 73 мільон шайтӧз *). Шаң, егкӧ, таґнад-да, поґӧ-ӧ сӧмын коператсіјатӧ паскӧдӧмӧн ґікӧз капіталізмтӧ пӧдтыны?

Важ коператорјасыд-тај петкӧдлӧны, егкӧ, асгы-ныс јонмӧмсӧ, вынгалӧмсӧ-да „вунӧдӧны“ петкӧдлы-ныс щӧц капіталістјасыслыг јонмӧмсӧ, озырмӧмсӧ. Мыјла-кӧ со најӧ оз віставны, кымын мільлардјасӧн сіјӧ-жӧ кӧкјамысда-вонас чукӧртісны капіталістјасыс? Кымын мільлардӧн соді гӧмыс банкјаслӧн?

Секі, егкӧ, мі адґім, —kodӧс kodі вермӧ, kodӧс kodі топӧдӧ: коператсіјаыс капіталістјассӧ, алі капіталіст-јасыс коператсіјасӧ. Сбылыг сорны панны та-јылыг оз сулав. Нінӧм і думайтны револутсіјатӧг капіталізм-тӧ вермыны. Кор став ужалыг-јӧзыс ӧружӧӧн сувтас капіталістјаслы паныд, секі сӧмын капіталізмыд бырӧ.

Мед-нӧ, шуам сіґ: коператсіја јонмӧ, вынгалӧ, озырмӧ терыбжыка капіталістјас-дорыс. Артмас-оз-нӧ „бурӧнсӧ“ капіталізмғыс сотсіјалізмғыс? Оз вермы. Ко-ператсіјаыд-кӧ кутас сбылыг вынґавны, јонмыны, ӧт-лаын капіталізмкӧд налы не овлыны. Олӧмыд-ӧд му-нӧ міјан-сін-воґын. Коператсіјаыд тајӧ војасас від-ліс-нын кӧрсӧ, кущӧмжык капіталізмыдлы паныдтӧ

*) Мед-воґда вузаган коператівтӧ воґтісны 1844-ӧд воын Англијаын, Рочдель-карын, робочејјас (кыґејјас да ремееленнік-јас). Воґтіґас налӧн вӧлі 28 морт, быд-морт пуктіс 1 шайтӧн.

сүвтөмүд. Италијаын ужалыг-жөзтө мыжкө-дыра-кежө вермисны фашистјас *) војдөр најө нырщикалыг-фашистыскөд, Муссолиникөд, пазөдисни робочей-партијајассө, сөгга і коператсіјасө налыг. Коператсіјаас ужалыг-јассө, ескө, нырисны-нын-да, вегиг-өд жугөдлісны сотісны магазінјассө сожан-јуан-інјассө ужалан-інјассө (бјуројас) і мукөд-торјас (предпријатијејас). Сіңі-жө вөчісны болгаріјаса коператсіјакөд (1923-өд воын, ужалыг-жөзсө пөдтөм-бөрын).

Чорыда капиталистјасыд пазөдисны коператсіјатө Италијаад да Болгаріјаад. Вегигтө Международнеј Коперативнеј Аљанслөн (Сојузлөн) Ісполкомыс (а ужалыг-јасыс сені рамыник жөз, абу революционерјас) ез вермы чөв овны, паныд шыагис.

Важ коператорјаслы нинөм. Најан-војтырыд век асгыныс өтө ыланкыв ыгөны: „коператсіја-пыр социализмө мунөны“. Мед-нын, ескө, сіјө, да-өд нөшта ыгөны, оз-пө ков коператсіјалы некущөма вермасны капитализмкөд, мед-пө коператсіја оз пыргы револютіа ког-вылө.

Вермас-ө-нө капитализм-дырја сещөм өтувја шылыд „бур“ олөм лоны? ферт, оз. Төдам-нын важыган ми: сещөм коператсіјаыд сбылыгсө олө да ужалө капиталистјас-вылө; кывнас, бытөкө, некод-дор оз сулав—ужалыг-жөз-дор-ні, капиталистјас-дор-ні. „Ми-пө „немтор“, мијанлы-пө ставыс өткоф“; вөлөма-кө мөд-ног.

1913-өд воын Англијаын, Глазго-һіма карын, вөлі Международнеј Коперативнеј сојузлөн (Аљанс) конгресс (сјезд).

*) Фашист—коркө вөлі социјалист-жө, а өні зик мунө паныд робочей-жөз-вылө, сіјө мунө өтвылыг буржујјаскөд.

Војна-јывгыд кывгö-нын вöлі секи. Конгрессыд шуис, став мувыв коператорјаслы-пö колö паныдавны војна-панöмсö; „коператсијаыд-пö öтувтö став јöзсö гöсударствојас-костын; сы-понда **коператсија вермас пыкны војна-кыпöдöмтö**“ .

Тащöм кывјас-бöрад, ескö, ðерт-жö, коператорјасыдлы колö вöлі војнаыдлы сувтны паныд, војна панöгас-жö. Адзылим-кö мöд-лои—сегга најö ез-нын шыагыны војна-паныд.

1916-öd воын франтсијаса коператсијаын јуралыгыс, Ернест Пуассон гижö: „Војна-мунигад франтсијаса коператорјаслы позö волыгны, вузагны-нöбагны, **сöм-ын „справедливост да права“ - вöсна когасыг гöсударствојаскöд**“.

Тази-сö франтсијаса коператсијаын јуралыгасыс Глазгоын педкöдлісны имперіалістјаслы ¹⁾ ыжыд звөн... кывнаныс, (паныдалам-пö војнатö) војна-пангöм-мыгтi чорыда сувтисны имперіалістјас-дор, мыргисны щöщ војнасö öзјöдны, мöда-мöд-вылас јöзсö кыпöдны. Öнi мi тöдам-нын, кущöм „справедливост да права“ - вöсна когасіс Антанта. Версальскеј да мукöд мiрнеј договорјас, Рурса робочејјасöс лыјлöм, план дауеса ²⁾ да уна мукöдтор петкöдлісны. Антанталыг „справедливостсö“.

Сегга вижöдлам, кызi буржуазнеј коператсијаыд Россіјаса револутсијатö крöвитіс. Öтув Россіјаса да

¹⁾ Имперіаліст—јöзлыг (мукöд гöсударствоыг) виж-му мырдалыг.

²⁾ План дауеса—сещöм план, код-сертi Германија кутас мынтыны Антанталы (Франтсијалы, Англіјалы. Бельгіјалы да мукöдлы) дан. Тајö плансö вöчöмагö Комиссијаын, кöнi јураліс дауес. Сы-вöсна i шусö планыс дауес нимөн.

мукöд гөсударствоса ужалыг-жөзөс вузалыг-жаскөд, сот-
сiялыг-жаскөд да меншевик-жаскөд, коператор-жасыд ро-
сiяса ужалыг-жөзтө власттө капиталист-жасыдлыг мыр-
дөмыг еща-жө быдгама-ногнас сакисны.

Мижанлыг револютсiянымөс шуисны „ворсөмөн“, —
„авантурадн“: ворсөны-пө кымынкө вежөртөм-вожтыр.
Луныг-луно гугөн i javö контрреволютсiонер-жаскөд
өтув видчiөисны Совет-властлыг усөм.

Росiяса буржуазней коператор-жасыд быдгама-но-
гөн пакөстiтисны револютсiя-дыр-жыд ужалыг-жөзыдлы,
отсасисны быд-ногөн паныд муныг-жаслы—жежыд гене-
рал-жаслы: Колчаклы, Фенiкинлы, мукөдлы-да. Секи-жө
кымынкө шлен Тсентросо-жузса правленъегыс (секи
Тсентросо-жузсыс оз-на вөли пыфди пукты Совет-власт-
тө) пыш-жисны заграни-тсаө, пыш-жөдiсны сөр-гыныс уна
мильон шайт сөм коператсiя-дыдлыг: заграни-тсаын,
Антанта ки-под-улын, вогтiсны „Тсентросо-жузса прав-
ленъе“, пондiсны ужавны Росiяса-коператсiя-нымган.

Ташөм уж-жасыс гөгөр-бокган-нин со петкөдлө
важ буржуазней коператор-жасыдлыг оласногсө. Кыв-
наныс долъоны; коператсiя-пыр-пө ми тудодам жөзтө
сотсiялызмд, а ужнаныс сiргар-жас-моз кутчiгөны важ
оласногас, быд-ногөн мырзөны озыр-жас-дор; капита-
лыст-жас-дор сувтөны, ужалыг-жөзтө вузалөны. Ферт,
сегга, ташөм коператсiя-жасыд капиталист-жасыд оз повны;
найө-өд капиталист-жасыдлы-жө отсасөны: вежөртөм-жык
ужалыг-жөзтө, робочей-жастө капиталист-жаслы паныд сув-
төмыг, револютсiя-пыр мездлун пер-жөмыг, падмөдөны.

Ленiн-жорт зев бура гөгөр-воө вөли став бурсө i
локсө важ-оласног-дырза коператсiя-дыдлыг. Ужалыг-
жөзлы-пө робочей-коператiв-жасыд, ферт, колантор-жас,
мед-пө некушөм ылөдчөм сөмын сенi ез вөв. Ленiн-

жорт шүө, коператсјааыд-пö абу-на ставыс, абу-на-пö сїјö сotsїалїзм, коператсја сöмын отсалыштас сotsїалїзмас воны. Но властыд-кö, пабрїк-заводжасыд-кö, руднїкжасыд, банкжасыд капїталїстжас-кїын,—некушöм ногөн сotsїалїзмтö не адзвыны. Мед-вождöр ужалыг-жöзлы колö револютсїа вöчны, мырдыныны капїталїстжас-кїыг властö, путкылтны гöсударствосö налыг, бостны пабрїк-заводжас, мујас, ставсö мыјөн јонöг капїталїстжасыд,—лöгöдны выл гöсударство, кöнї ужалыг-жöзыс агныс лöбны мед-ыжыдöг, агныс кутасны леэны став законжассö,—сїзї, сöмын позö пырны сotsїалїзмад. Секи і коператсја-возад тујыд лöб пагкыд. Револютсїааыд-жö коператсјааыд,—робочей коператсїааыд вермас сöмын неуна отсыштны.

Тақї шулїс Владімір Іллычыд 1910-öд воын-на 10-öд Международней Сotsїалїстїческеј Конгресс-вылын, Копенгагенын.

Ленїн-жорт тајö конгресс-вылас ветлöма Россїјаса Сotsїал-демократїческеј Робочей-Партїјагаң болшевикжасаң. Сїјöс сенї бöржöмaöг шленөн коператївней сектсїаö (коператсїа-уж-нуöдан јукöд). Россїјаса делегатжас-нїмсаң Ленїн-жорт секи гїжїс да Конгрессыслы мытчїс со кушöм резолутсїа коператсїа-јывгыд:

Россїјаса сots.-демократїческеј делегатсїагаң проект.

Конгресс шүө:

1) Робочей вузасыг-небагыс тöварїшщество-јас (коператївјас) кокнöдыштöны робочейжасыг

олөмсө, — мездөны најос купечясыг спекулантжасыг, буржыка виэоны асгыныс ужалыгжассө.

2) Капиталистжаскөд вермагны сувтигөн (забастовкајас, локаутјас¹⁾-дырји с.в.) коперативјасыд јона вермасны отсавны робочей-классыдлы.

Мөдар-бокгаң-кө виэодлыны, Конгресс индө сомы-вылө:

1) Капиталистжаслыг пабрік-заводјас, виэ-му, рудникјас, банкјас мырдытөг, коперативјасыд оласногтө јона вежны некыңи оз вермыны, сөмын неуна кокнөдыштасны олөмтө.

2) Потребительскеј коперативјасыд-өд абу өткөг, нақөд щөщ быдмөны буржуазней коперативјас—сени ылөдлөны ужалыг-јөзтө: капиталистжаскөд вермастөг-пө, ужалан-көлујтө на-кыг мырдытөг артмас выл-олөмыд.

Конгресс став-мувыв ужалыг-јөзсө чуксалө:

а) гиэгыны робочей-коперативјасө, отсавны быдгама-ногөн јонмөдны, вынгөдны најос, буржуазней-туј-вылө кежөмыг виэны;

б) робочей-коперативјас-пыр дугдывтөг велөдны ужалыг-јөзсө, сугмөдны, туддөдны капиталистжаскөд вермагны, сотсијализмө-лөгөдчыны.

в) быд-ногөн мыргыны отувтны став ужалыг јөзсө выл-оласног-вөсна сотсијализм вермагөм-куға. Сегга Конгресс шуө: „товар-вөчыг коперативыд-пө (производственней копер.) робочей-классыдлы колантор, сөмын секи, қор сижө-топыда јитчөмөн отув ужалө вузасан-небаган (потребительней) коперативкөд“.

1) Локаут—капиталистжаслөн робочейјасөс ужыг дугөдөм забастовкајас-дырји; недыр-кежлө фабрік либө завод тупјылөм.

Тажö резолуцсјаад со њекущöм ылöг абу.

Мед-воҗа-уж ужалыг-жöзлөн: револуцсја, власт бостöм, -ужалан-көлүж мырҗдöм. Робочей-коператсјалы колö отсавны капіталыстјаскөд вермаҗны, но капіталызм-дырҗыс сълөн тујыс векнiдiк.

Капіталызмтö путкылтöм-бöрын коператсја-воҗад тујыд јона паскалö,—сотсиализмтö падмöдыгыд секи оз ло. Россјаын тащöм тујыс воҗис-нын Октабса револуцсја-бöрад. Россјаса ужалыг жöз—креҗтана робочейјаскөд—вермисны став паныд мунысјассö (вороҗас-сö)—сы-бöрын гаммисны бура-нын кыпöдны гөсударствоыслыг овмөссö. Коператсја-воҗын воыг-воö, луныг-лунö тујыс паскалö, ужыс содö. Ез-öд прöста Ленин-јортыд шулы: робочей-классөн власт-бостöм-мыҗты, креҗтанакөд öтув выл-оласног панигөн вöлыг-ти коператсјаыд уж-вылад воас.

III. Коператсја да сотсиализм.

Медса-војдөр: путкылтны буржуаҗиялыг гөсударствосö, рöбочей-класслы бостны став-властсö ас-киас, став ужалан-көлүјсö (пабрік-завод-и, му-виҗ-и, гөм-и, ставсö) мырҗдыны, ставсö җикöҗ бостны робочей-креҗтана гөсударство-киö. Секи вöлыгти воас кадыс сотсиализмтö, öтувја, мортөн мортöс җескөдтöм, увтырттöм олөмтö кыпöдны. Сещöм олсмсö Россјаад заводитчисны лөгөдны пырыг-пыр-жö Октабса-револуцсја-бöрад, сöмын ужыс ез пыр öтногөн мун. Ми њеуна танi сорнытыштам, кыҗи мунiс ужыс револуцсја-дырҗыс, кущöмҗык ужјас вöліны коператсја-воҗын сiјö војасас.

Мед-воҗа пöрасö Октабса револуцсја-бöрад шу-

оны „војеннеј коммунизмөн“, секи вөлі ставсө „штурмөн бөгтөны“. Роггјаса револутсіја-вөчыг ужалыг-јөзлы паныд сувтіс став-муыв буржуаціяыс (капіталыстјас, помещікјас). Өткө, накөд колө когасны, мөдкө, робочей-крегтана-кост олөмсө, вузагөм-нөбагөм, вежлагөм ладмөдны сізі, медем, ескө, һекөд щыг ез кув, медем зікөз пікө ез воны.

Ноль во-чөж лоі јона песгыны, быд-ног мырғыны. Роггјаса да мукөд му-вывса паныд муныгјастө (14 гөсударствоса буржуаціја сувтіс Роггјаса ужалыг-јөз-вылад), ескө, „штурмөвей атаканад“ вөтлім зікөз-да, олөмтө лөгөдны „штурмөвей атаканад“ егө гаммөј.

Імперіализм-војна-дырјыд да револутсіјанад пабрік-заводјасыд міјан јона жебмісны, кіггісны, мукөдыс зікөз сувтісны. Төвартө тырмымөз ез кутны вермыны лезны. Кағалісны уж-нуөдыгјасыд, „штурмөвей атаканад“-пө тани һыңом оз артмы. Пырыг-пыр-жө сегга кежісны вьл-туј-вьлө. Тажө јөз-костса оласног-лөгөдан тујсө сегга і кутісны шуны „Неп“-өн (вьл-ногөн оласног-лөгөдан-туј).

„Неп“-тө лөгөдөм-бөрті ез-һын кутны вежласны төварнад да һаһнад, воггіс гікта-кара-костын вузагөм-нөбагөм (војдөрсө вөлі вежласөм). Таці крегтана-көд робочей јөз кутісны вьл-олөм лөгөдны. Крегтана, велалөмаөг вузасны-нөбаганытө-да, другтө ез пұтмыны вьл-ногтө овмөдчыны, сіјөн і лоі лөгөдны „НЕП“.

Владімір Ільч Лєһін „Неп“-јывгыд, вузагөм-нөбагөм-јывгыд-да со-мыј шуө:

„Крегтаныныд төдө базар, төдө вузагөм-нөбагөм. Мі егө вермө сетны сылы став коланторсө. Пабрік-заводјасыд омөла ужалісны,—і сені

унатор абу, унатор киггöма. Ковмас, сизкö, вуза-
сöм-пыр крестанайдылы коланторжастö сетны. Сö-
мын колö бура велöдчыны медем капиталист-дор-
гыд буржыка гаммам вузагнытö; огö-кö пуъмöј
тажö ужнымöс бура-лöсöдны, јöзыд дöзмасны, оз
кутны мијанлы ескыны (веритны). Со-мыј-понда öни
медга јона колö тöждыгны“.

Мöд-ногөн-кö шуны: мыј ми егö вермö вöчны
„штурмöвeј атакаөн“, колö лöгöдчыны вöчны һöжјö-
һикөн, öтырышјö, луныг-луно воғö воковтöмөн, гö-
гөр-бок бoгтöмөн.

Коператсиаыд „штурмöвeј атаканад“ һинöм оз
вермы вöчны. Но унатор вермас сiјö вöчны „Неп“-
дырјыд. Коператсиаыд öни, ме чајта, медга колантор.
Лөһин-јорт һе öтчид гiжлис,—коператсиаыд-пö сoт-
сиализмтö лöгöдигөн зев јона отсалас:

„Россиаын öни Сöвет-власт. Сöвет-власт-ки-
ын став ужалан көлујыс. Öни сöмын-һин колö
став ужалыг-јöзсö öтувтны коператсија-гөгөр“,
шуö Владимир Ильич.

Лыбö тајö:

„Сбыл-öd гöсударство-кыин став гырыг ужа-
лан-көлујыс (пабрик-заводјас, виғ-му i с.в.), гöсу-
дарствоас јуралыгыс робочeј-јöз, најö öтув олöны,
ужалöны уна-мильон крестанакöд, ужсö нуöдö,
тујдöдö робочeј класс i с. в.—пöчö-һин шуны,
öни коператсија-пыр мöдöдчам сoтсиализмö. Оз-на,
дөрт, пöч шуны, ми-пö сoтсиализмад воим-һин, но
öни быдтор-һин мијан ем сoтсиализмтö лöсöдны“.

Кығи-нö, ескö, коператсиаыс отсалас öни сoтсиализм-
сö лöсöдны? Важ (капитализм-дырга) оласноганыд
выл оласногö, сoтсиализмö, вујигөн мијан артмис „Неп“.

Неп-дырҗыд овмөс-кыпөдан-ужыд, җерт, абу зик өтногаса. Ем став-гөсударстволөн овмөс (пабрік-заводјас, руднікјас с. в., төвар лөгөдөм; ас-костын да мукөд гөсударствојаскөд вузавөм-нөбагөм—уна-ногөн овмөс-кыпөдөм), ем капіталістјаслөн торја-овмөс (контсеггіјас, төргөвля). Торја овмөсјасөн-жө позө шуны крестаналыг да ремегленьнікјаслыг овмөснысө. Сотсіалізм-сікаса овмөснас гөсударствоыдлыг колө лыддыны пабрік заводјассө, руднікјассө, көрт-ва-тујјастө, банкјастө, ставсө мыј ем гөсударство-кыын. Капіталізм-сікаса овмөсөн позө шуны контсеггіјас (гөсударствоыслөн выныс да сөмыс оз сузчы аслыс ставсө ужавны, сіјө секі сетө ужсө капіталістјаслы; најө ужсө панөны, нуөдөны, барышсө мыјдакө аслыныс богтөны, мыјдакө гөсударстволы сетөны—договорас сіјө быдөн урчитөма), төргөвля (вузавөм-нөбагөм). Јона пагкөдчыны, вынганвы капіталізм-сікаса овмөсыс СССР-ын оз вермы: на-вылын ыжыдыс Сөвет-власт, сіјө капіталістјас-бөрсөыд візөдө, ужалыг-јөзтөграбітныд озлез.

Крестананыдлыг овмөстө (унжыкыс СССР-пагтаыд гөлынік да шөркөддем крестана) өні оз-на позө шуны ны сотсіалізм-сікасаөн ны капіталізм-сікасөн. Шыблагө өтарас і мөдарас. Капіталістическеј гөсударствојасад крестана-овмөсыд, позө шуны, артмө капіталізм-сікасажык. Міјан крестана-овмөсыд мөдас мөд-тујөд. Віз-муыд өні-ужалыг-јөз-ордын (гөсударстволөн лыддыгө: вузавны-нөбны сіјөс оз позө). Крестанатө велөдө, тујдөдө робочөј класс. Сы-понда крестана воывоө сугмөдчөны віз-мунысө өтув ужавны: вогталөны віз-му ужалаң коммунајас, артелјас, өтув сузөдөны машинајас і с. в. Коммунајасыд, артелјасыд—сотсіалізм-сікаса овмөс-нын лөө. Коммунаыд сіктад—медга

бур коператсја. дырөн уж-бердө-өгувтчөмөн (копері-руйтчөмөн, шуам, вузалөм-могыс, һөбөм-могыс, му-віз ужалөм-могыс, машинајас-лөгөдөм-могыс, с. в.) крестанаыд кутасны артмөдчыны коммунајасад. Коператсја-кө оз лө, лептасны журнысө спекулантјас (лавочникјас, кулакјас да мукөд), сувтасны робочей-крестана-костө, кутасны быд-ногөн падмөдны сотсиализм-сікаса овмөстө лөгөдөмгыд. Быдмасны, кыптасны бара кулакјас, сіктса черањјас, кыјасны везјасас гөлынік да шөркөд-фема-олыг-крестанатө, помаласны қикөз.

Прөста-өд Владимир Ильичыд ез щөктыв гөсударствоас јуралыгјаслы велөдчыны бура вузасны-һөбагны, базартө кіаныс богтны. Со мыј шуліс сіјө өніја-пөраад вузасөм-һөбагөм-јывгыд:

„Вузасөм-һөбасөм—со вужјыс өніја олөмыдны лөн, капіталызмаыңыд сотсиализмад вужігөн; мі-јанлы колө чорыда кутчігны тајө вужјас,—Сөвет-властлы Коммунист-партијакөд став вынсө та-вылө ковмас өні пуктыны. Өні-кө мі бура кутчігам тајө вужјас, мі регыдөн гаммам став оласногсө бергөдны помөз“.

Кызі-жө, ескө, став вузасөм-һөбасөмсө богтны гөсударство-кіө? СССР-ыд-өд пагкыд, сузчас-ө вын-ным? Сөрт, оз. Гөсударствоыңыд став вузасөм-һөбасөм-тө нуөдны оз вермы. Өтікө, гөсударстволөн оз сузчы гөмыс таыжта-уж-вылө. Мөдкө, һекущөм гөсударство оз вермы лөгөдны гещөм аппарат, код-пыр позө, ег-кө, вөлі һөбны-вузавны став колан-көлуј, став тө-варсө,—ковміс-өд, ескө, секі вогтыны һе өті сурс ју-көд (отдөленьне). Һекущөма, ескө, сіқитө һе вермыв-ны вөлі спекулантјастө, капіталыстјастө.

Ташом ужтө, вермас вöчны сöмын коператсија. Кушом коператсија? Кодлы-нө сені колө лоны? Ферт, крестаналы. Коді-нө наыг-кынҗи медга јона төдө, мыј колө крестанінлы, кыҗи сижө олө, да кыҗи сылыг овмөссө бурмөдны. Сöмын крестана-коператсија, öтув суга ужалөмөн, вермас личкыны, пöдтыны спекулант-јасто, сиктса черанҗастө, везјассө налыг пазөдны, социализм-сикаса олөм крестана-костын лөгөдны; сижө-жө сөгга, крестана-коператсијаыд, картө сиктыдкөд, фабрик-заводын ужалыг-јастө крестанаыдкөд јитас, öтув-тас.

Шуам Владимир Ілҗыч кывјасөн: „кымын быдмө, јонмө, вынгалө коператсија, сымын быдмө, јонмө, вынгалө социализм“.

Ташом уж-пас (программа) вөлі Ленин-јортлөн коператсија да социализм-јылыг. Таҗи мед-бөрјасыс, век-кежлө сінсө куңтөҗыс, велөдiс мијанөс ыҗыд велөдыным. Мед-бөрја коператсија-јывгыд-статҗајассө гижөм-бөрын колі-нын кык-во. Тајө кык-вонас мiвер-мiм-нын Ленин-јортлыг велөдөмсө олөмө, ужнымө пыртны. Олөмыс, ужыс, петкөдліс: коператсијаыд вө-лөмкө сбылыг көреннеј вужыс. Луныг-луно јонжыка коператсија-пондаыд төждысöны крестана-і, робочей-јас-і, Совет-властыд-і, коммунист-партија-і. Коператсија-јылыг да вузасөм-нөбасөм-јылыг јона горнiтисны 13-өд да 14-өд Коммунист-партија сјездјас-вылын.

Совет-правительствoad јуралигас Ленин-јортыд јона отсасiс коператсијаыдлы, iндiс сылы вескыд туј кыпөдчыныс, вынгөдчыныс, сы-вөсна 1923-воө нојаб-төлыгга 5-өд луно Тсентросојузса Уполномоченнејјас Собраңне-вылын Ленинөс шуiсны бөрјыны СССР-са первој почотнеј коператорөн.

IV. Коператсija да крестана.

Совет-сојузтө позө шуны крестана гөсударствон: быд-го-морт-пыег көкжамысдасыс крестана—80%. Медга уна jөзыс мижан республикаjасад олөны өиктjасын, виq-му ужалөм-вылын. Сы-понда крестана прөдуктыд (һаһ, выj, jаj да мукөд крестана-овмөсын вөчөм-торjас) карса, пабрик-заводса, прөдукт-дорғыд артмө унжык.

Гөсударствоидлыг овмөстө кыпөдигөн, вынгөдигөн, сотсиализмтө лөгөдигөн сiqкө медга-jона да медга-бура колө төждыгны крестана-овмөс кыпөдөм-понда: кыз-мыj верман, гугмөдны, тujдөдны крестанатө вылногөн, наука-герти, виq-му-гөгөрсә ужнысө нуөдны. Лөһиныйд та-понда медга jона век i төждыглиц.

Коператсija-возын өиктад сулалө кык-өикас уж. Öти-өикас уж-jывыс ми сорһитим-һин воzza-jukөдас: коператсijалы колө өтувтны крестанаидлыг өтка-овмөсjастө, ужjастө, велөдны, тujдөдны најөс өтув робочеjjаскөд сотсиализмтө лөгөдны.

Мөд-өикаса уж коператсijалөн: тujдөдны, гугмөдны крестанатө буржыка виq-мунысө ужавны. Ферт, таjө кык-өикаса ужсө коператсijaидлы оз поз мөдә-мөдғыс qикөq торjөдны. Быд-лунja, өтырышjө ужнас сijө өтпырjө кыкнан ужсө вөчө. Сөгга-өд, саммас-кө коператсijaид крестәһиныйдлы бура отсавны, быдторкө, мыj колө крестана овмөсад, сузөдас, коргас, лөгөдас, крестәһиныйд, ферт, кулак-ордад, спекулянт-ордад оз мун секі, сiq-со коператсijaид вермас гөгөр-бокгаһ отсавны крестана овмөстө сувтөдны.

Сiqкө, коператсijалы мед-воjдөр колө сузөдны, корсны, сетны крестәһиныйдлы быд-коланторсө, отсав-

ны сылы выль-ногөн, буржыка ужсö нуодны. А тајö уна-ногөн позö вöчны: му-ужалöмтö лöсöдны выль-ногөн (уна-сикас-кöзајасөн, вынöдöмөн, мелиоратсијаөн, кöјдыс весалöмөн і с. в.); виз-му ужалан машинајас сузöдны (тракторјас, вартан, ыцкан да мукöд машинајас); скöт-визöм бурмöдны (буржык-пөрöда скöт лöсöдöмөн, наука-серти вердöмөн і с. в.); крестана заводјас (выл-вöчан да мукöд) лöсöдны, крестана овмöсын вöчöм-торјас нöбны-вузавны. Крестанындылы öткөн тајö нинöм не вöчлыны; öтув, коператсијаөн ужалöмөн ставыс тајö кокнидика і артмас. Мукöд-гöсударствоса крестанайд виз-му-гөгöрыд зев-нин бура самöны ужавнытö. Ми наыс јона бөрö колым. Коператсијалы ковмас тани јона ужавны. Сар-права-дырјидöд крестана овмöс-пондайд некод ез тöждыгы, абу і чивö, мукöд-јöзыс-кö бөрö колым.

Сар-правительствойд јöz гөл-луннас да пемыдлуннас і овліс. Сижö ужалыс-јöзтö быд-ногөн пыкö вöли велöдчöмгыд, сусмöмгыд, вынгалöмгыд. Помещикјас, öксыјас (кназјас), капиталистјас быд-ногөн сар-правительствойдлы отсагисны ужалыс јöзтö пемыднад да гөлнад кутны. Пемыд, гөл-јöz-вылад-öд кокниджык јездитнытö, вёртö-пöстö налыс пычкынытö, терпитас быдгама нарпитöмсö.

Сы-понда-öд со і пемыдöг, абу сусöс ми, крестанайд, öнöz-на, сы-понда і ужавнытö виз-мунымöс, скöт-гөгöртö бура огö саммöј, сы-понда і овмöсным мијан омöлик, гөлиник, олам цыг-нигö-пötöг, көмтöмög-пагтöмög, коч і ныр вылад устöз ужалан-да, слöта-вода пессан-а.

Тащом гөлінік, пемыд олөмгыд мі петам сөмын секі, кор мөдөдчам бура, выль-ногөн, агрономјас-велөдөм-герті, ужавны.

Мукөд гөсударствојасын-тај-со крестанаыд мащі-најаснад да бура ужалөмнад кык-кујім-мындаөн уро-жајтө міјан-герті унжык бостөны.

Виңөдлөј-жө, кущөм овлө урожајыд бура ужалөмнад да міјан-ногөн ужалөмөн. Со-тај лыдпасјасыд кущөмөс:

Гөсударство-му- німјас.	Урөжај дөсатінаыс—пудөн ме- рајтөмөн.		
	Шабді.	Ід.	Кукуруза
Бельгіја	168	179	—
Германія	145	127	—
С. А. Соједіненнеј штаты	—	—	110
Австралія	—	—	122
Аргентіна	—	—	102
СССР (шөрсә губернајас)	50	54	51

Богтам скөт-виçөмтө, виçөдлам жөв-лыд:

Гөсударство-му-һимјас.	Өти мөслөн вогө- гөрга жөв—мерај- төма пудөн.
даніја	150
Англыја	120
Голландіја	225
Швейтсаріја	180
СССР местаыг местаө	40—45
„ ветлөдлыг овмөсын	20—25
„ наука-герти ужалыг овмөсыг	100—120

Та-герти поçө шуны: мукөд гөсударствојасын мөсјасыд жөлаөс, но жөлаөг-тај со і мијан СССР-ад, бура-кө скөттө дөçөритан. Бура скөттө дөçөритыг-ов-мөсад өти-мөскыд во-гөгөрнад лыгтө 100-120 пуд жөв-тө, а көні скөттө дөçөритөмыд абу—сөмын 20-25 пуд. Сіçкө, жөлыд бара-жө скөт-гөгөр ужалөм-сајын.

Та-вывти, ме чайта, нөшта мукөд-гикаса уж-јылыг лыдпасјас оз-һин ковны.

Богтам өти местаыг кык овмөс (көçајство): өти-ас ужалөны выль-ногөн (машінајасөн, мусө вынгөдө-мөн, уна-гикаса-көçајасөн, көјдыссө весалөмөн), мөдас ужалөны, кызи ужавлісны со-во-сајын (когкөм-вөдөтө-мөн, көјдыс весавтөг, вынгөдтөг, гөрјөн)—код-овмөс-гыс-нө бурсө унжык поçө видчыны? Вескыда колө шуны: выль-ногөн, наука-серти ужалөмнад крестана

овмөсүд кык-кујим-мындаон унжык буртө сетас. СССР-ад крестана-овмөсјасыд ічөтікөг, гөлінікөг. Вермас-өнө быд крестанін мөда-мөдгыс торјөн бостчыны вылногнас му-візсө ужавны?

Оз дерт. Сөмын коператсіјаө өтүвтчөмөн крестанайды позо ташөм уж-бердад бостчыны. Көні коператсіјаыд јонмө, вынсалө, сені і крестанайдлөн овмөсыс јонмө, озырмө. Көні коператсіја бура ужалө, сені і крестанайд буржыка бостчөны уж-бердад, мөдарө-кө: көні крестана бостчөмаөг бурмөдны овмөснысө, сені і коператсіјаыд бура ужалө.

Став өікас коператсіја-пыщкыс крестанайды медга-колантор—му-віз-ужалан (сельско-хожајственней) коператсја, да нөшта производственней коператсіја. Сар-права-дырјыд крестанайд бытөкө чорыда вөлі онмовгөмаөг, нөтік ез төждыгыны овмөснысө бурмөдны (оз вөлі-өд і лезны төждыгынысө, сіјөн ез төждыгыныны), сельско-хожајственней коператсіјаыд ез вермы секі буратө сувтлыны. Октабса револютсіја-бөрад, кор бостісны помещікјасыдыг став віз-мусө, крестана вөлісті садмісны: не толькө кыпөдөны, лөсөдөны војна-дырјыд усөм овмөснысө, песөбөны щөщ бурмөдны ужалан-ногнысө,—кыз-мыј вермөны, бурмөдны му-віз-скөт-гөгөрсө ужнысө. Сы-понда і коператсіјаыд өні зев өдјө паскалө, вынсалө. СССР-кужаыд 1924-өд воө быд-сікаса коператсіја кык-мындаон соді,—өні лыдөдөны ветымын-квајт-гурс (56.000)-коператів. Унжыкыс на-пыс өіктса потребітельней да производственней коператівјас. Статістіка-серті, медга өдјө содөбөны сельскө-хожајственней коператівјас,—та-ногөн, позо шуны, крестана-овмөсүд воыс-воө пондас бурмыны. Шуам Ленин кывјасөн: „коператсіјаыд крестанайды

төдсә, гөгөрвоана, лөсыд пос капитализмгаңыд социализмад вуҗны“.

Сіңі крестаннн коператсіја-пыр лөгөдө социализм. Коператсіја јона отсалө социализм-дорө воны. Коператсіја сувтө крестана-а-спекуланта-костө. Секи крестанаңыд адҗоны, мыј почө видчығны спекулантјаслығ, мыј вөчө коператсіја. Тајө ығасө гыҗығыс овліс Закавказјеын, Һеметс-колонистјаскөд. Сені вөлі 1.500 крестана-овмөс. Револютсіјаөҗ колонистјасыд коператсіја-јывғыд абу і кывлөмаөг. Најө ужалөны виноград.*) Јона җескөдлөмаөг спекулантјас, виноградсө да винограднеј винасө һобыҗасыс. Спекулантјасыс колонистјас-костғыс петөм-војтыр-жө, ескө, вөлөмаөг-да. Сецөм спекулантјасыс быд-во вөлөм һөбөны колонистјасыдлығ винатө донтөм-донөн, сөгга асланыс заводјасын мөдпөв вөчөны да вывті донөн вузалөны, барышсө ставнас аслыныс бөстөны. Һөдырөн спекулантјасыд тацөм-уҗнад зев јона озырмисны. Револютсіја-бөрад, кор закавказјеас Сөвет-властыс ез-на-і вөв, суғжык, төлкажык колонистјасыд вөстисны вөчан-вузалан (производственно-сбытовой) коператив. Спекулантјасыд мед-воҗҗа-лунгаңыс-жө коперативыдлы паныд сувтисны, быд-ногөн пәдмөдисны коперативыдлығ уҗтө—озыржыкөс, вермөны. Закавказјеад Сөвет-властө лөгөдөм-бөрын спекулантјасыдлығ заводјастө, җерт, бөстисны, ужалығ јөзтө җескөдөмығ најөс чырыштисны. Колонистјасыд секи гөгөрвоисны: медга колантор-пө өні коператсіја. Кујим-һоль воөн коперативыд јонмис, вынгалис. Қазалисны колонистјасыд: коператсіјанад ужавнытө барышнөжык.

*) Виноград—вөтөс, быдмө пу-вылын; тајө вөтөссыд уна-пөләс гөрд-вина вөчөны.

1925-өд вога январ-тöлыгын коперативад пырö-
ма-нын вöли 99% (быд-го мортыс 99 морт). Став уро-
жажнысö, аслыныс колём-бöрын, гетöны коперативас
кодi винограднас, кодi винаөн. Винасö сегга коперати-
выс вöчö аслас заводжасын. Коперативлөн оборотыс
(вогöгöржа гём бергöдчöм) вель-ыжыд. Быд гырысжык
каржасын СССР-кучаыд емөг сылөн виннеј пöдвалјас,
пöгрöбјас. Тақитö ужалөмгыд да вузасөмгыд крестан-
нындылы барышыд воö уна. Но барыш-јывгыд копе-
ративас оз вегиг i горнытлыны. Виноградтö либö вина-
тö вайөм-бöрын колонистыдылы гетöны аванс мыјдакö
(гёмөн-лы, төварөн-лы), полнеј рöщöтсö вöчöны во-
помас, во-гöгöрја отчотсö вöчөм-бöрын. Öтласа нажөт-
кагыс (выручкагыс) мед-војдөр гетöны гөмтö јöзөс
велөдөм-вылө, гөлжык-крестаналыс овмөссö кыпөдөм-
вылө да мукөд сещөм-торјас-вылө, сегга вөлигти став-
сö јукöны шленјас-костас, кодлы мыјда колö вино-
градсö-гетөм-серти.

Јона отсалö коперативыс виноград-пујассö жугө-
дысјаскөд (вредителјаскөд) вермасны,—шленјасыслы
возвыв гетö быд-гикас лекарствосö. Сегга коперати-
выд сузөдис виноград-пујассö лечитыгөс; кујим-воөн
сijö велалөма-нын уна-ногөн пујастö лечитны. Коло-
нистјасыд велөдчөмаөг сылыс да öнi оз-нын повны
урожајтөг колөмыс. Мед-бөрја војасас налөн пыр вö-
ли бур урожај.

Но сөмын-өмөј тајö вöчö коперативыс. Быд-ногөн
отсалö сijö крестананыдылы: став шленыслыс мынтö
продналогсö, быдгама сборсö исполкомас; ас-щөт-вы-
лас виçö школа II ст. (2); посны челаф-велөдысјаслы
жалөваңнесö содтыштö. Мынтö, ескö, Наркомпрос-да,
ичөт жаловаңненыс.

Ез, дерт, ташом коперативыд вунод шленжасыс-лы важны быд-колан-көлүсө-і. Коператив-бердас лөгөдөма вузаган жүкөд; сижө коператив-лавкајас-пыр разөдө крестана-костас бысама коланторсө.

Өнөң колоңистјасыд агныс, өткөн-өткөн, вөчөны вөлі винатө. Гортас вөчөм-бөрын, мөдыг вөчөны коператив-заводјасын. Өні лөгөдөмаөг выль уж-пас (план); кык-кујим воөн шуөны ңикөң дугдыны гортын вина вөчөмыс, вөчны сөмын коператив-заводјасын.

Тажө-кө налөн артмас, сөмын колө вөчны нөшта өті воков: заводитчыны өтув винограднысө ужавны—секи налөн лоө-нын нач сотсиализ-сикаса овмөс. Сіјисө крестанаыд быдса районјасөн мунөны сотсиализмө, коммунизмө,—агныс, мукөд-дырјыс, оз төдны, мыј најө сотсиализмө пыран туж-нылынөс. Но најө бура төдөны: коператсијаөн ужавны—кокыджык овны барышнөжык, тајі ужалөмөн матыгмөны сотсиализмө, коммунизмө, көң прамејасө і сотсиализмсө оз гөгөрвоны.

Енө дивитөј менө, дыр колоңистјас-јывгыд вистали-да. Мечайта, ташөм прімерыд, а ташөм коперативыд уна сурө, медга бура петкөдлө коператсијаыдлыг коланлунсө, вегкыда кучкө Лөңин-кывјасө:

„Вегкыда-кө шуны, мијанлы колы сөмын өті тор вөчны: туддөдны, сусмөдны крестанаөс, ме-дым најө гөгөрвоасны коператсијаа-ужлыг барышсө, да сещөм коператсијајассө лөгөдасны. Сөмын—тажө-уж. Тэыг-кыңңі сөгга сотсиализмад вонытө мијанлы нинөм-нын оз ков“.

Крестана овмөстө лөгөдан тујыд—коператсија. Быд крестанинлы, көсјө-кө сижө овмөссө бурмөдны, колө тајө төдны. Но крестанинлы колө нөшта і мөдтор төдны: коператсијатө вылысаң оз вөчны; Коператсија-

ыд ачыс оз лок ыкеыг. Коператсіјатө колө лөгөдны ас-выннад, став-крегтана-вынөн. Крегтаналыотсаласны Совет-власт, банк, гырыг коперативјас. Отсаласны, міга, ужсө сувтөдны; ужсө панны; луныг-луно өтырышјө нуөдны ковмас крегтанаыдлы аслыныс,—секиөд сөмын і вынгалас крегтана коператсіјаыд, кор крегтанаыс асныс сені чукөрөн-котырөн ужалөны.

У. Коператсіја да пемыд-луныг мездыгөм.

Октабса-револутсіја-бөрын крегтанаыд јона муаісны. Помешцікјаслөн-і, монастырјаслөн-і, казеннеј-і став віз-муыс шеді крегтана-кіө. Ловыштисны крегтанаыд, кокніджыка лолыштисны. Коди овлывліс сіктад, сіјө төдө: бытөкөно выл-јөз овмөдчисны сіктјасад. Војдөр крегтанаыд овлісны нөжјөнїк, полїг-тыр, ыкытчө возмөстчытөг, ужавлісны важ-пөлјасныс-моз, вылтор ез корелыны. Öнї најө зікөз вежгөмаөг. Зев јона төждысөны овмөснысө-кыпөдөм, озырмөдөм-понда, мыргөны выл-ногөн, бур-ногөн ужнысө сувтөдны. Төждысө өнїја-крегтанїныд коператсіја-пондаыд щөщ-і.

Та-ногөнтө мі, егкө, регыд і сотсіјализмад воім, ые пемыдлуным да гөллунным-кө мїјан. Зев, егкө, мі качјалам бура-ужавны, регыджык овмөснымөс кыпөдны-да, качјалөмыд-өд сіјө абу-на вөчөм. Колө-өд кужны выл-ногнад ужавнытө, овнытө, нөшта-на колө сетчө гөм-дај.

Мїјан-воцө сувтө выл-уж: велөдны, јүгдөдны, сугмөдны ужалыг-јөзтө да ужалаң-көлүјтө буржыкөс лөгөдны.

Мед-бөрја-статтаас (коператсја-јывгыд) Владімір
Ільичыд та-јылыг уна гіжөма.

Сені сіјө вескыда шуө: велөдчытөг-пө, сусмөдчы-
төг,-пемыдлуннымлы паныд револүтсја вөчтөг сотсја-
лизмад мі огө воө. Револүтсјатө вөчөм-бөрын-пө, ро-
бочеј-крегтана-кіө власт бөгтөм-бөрын:

„Сотсјализм-вылад мі мөд-бокгаң віжөдам.
Вөјдөр сотсјализмад мунігөн міјанлы колө вөлі
власт-понда когасны, капіталістјас кіыг властсө
мырфдыны і с. в. Öні, власттө бөгтөм-бөрад,
ужыд міјан зікөз вежсө: колө, кыз-мыј вермам,
регыджык пемыдлунгыд мынтөдчыны, колө бы-
дөнлы велөдчыны, сусмөдчыны, мортө воштыг-
ны. Ме, ескө, шуі: öні, міга, велөдчыны сөмын-
нын і, колы, ез-кө міјан вөвны мукөд-гөсударство-
са вөрөгјасыд (капіталістјас), оз-кө вөлі қов су-
га наыг відчигны. Не сіјө-кө, ескө, міјан зіг-нын
өті ыжыд уж і вөлі: пемыдлуныг мездыгны“.

Коператсјаыд да велөдчөмыд мөда-мөдныскөд
кысгөны. Коператсја—сіјө чукөра,—котыра-овмөс лө-
сөдөм. Коператсјаыд јонмө, вынгалө, быдмө, кор
јөзыс сугөс, вежөраөс, саммөны ужавны. Мөдаргаң-
кө віжөдлыны: велөдчынытө, сусмөдчынытө, пемыд-
лунгыд мездыгныд колө-өд олан-вын (матерјальнеј ба-
за), тајө-олан-вынсө кутас вөчны коператсја.

Ленін со-мыј та-јылыг шуө:

„Коператсјалөн мөд ужыс—крегтанаөс ве-
лөдны, јүрдөдны. Велөдны, јүрдөны поө сөмын
јөзсө отувтөмөм, котыртөмөн, коперірујтөмөн.
Став јөзыс-кө, ескө, вөлі котыраөс, коперірујтөма-
өс—мі, ескө, кыкнан кокнаным-нын сулалім сот-
сјализмын. Но зікөз котыртчыны коператсјаө вер-

масны сөмын суг-вежөра, велөдчөм крөгтана, помоң котыртчөмыд пемыдлунгыд мездыгтөг оз артмы“.

Міжанлыг револутсїятө мыжалыгҗасыд, медга јона II-өд Інтернатсїоналө пырыг сотсїалїстҗас, пырыстыгөны міжан пемыдлун-вылө, шуөны воңжык-пө револутсїятө вөчінныд. Најө, буракө, чajtөны револутсїятө артміг сөмын јона-велөдчөма, суг-јөза, бур-ужалан-көлуја гөсударствоҗасын. Розсіјаса револутсїаыд петкөдліс: быдлаын-өд револутсїаыд воңыв-лөгөдөмпан-сертї оз мун. Історїаыс да оласногыс-тај со міжанлыг пемыд, велөдчөтөм, гөль Рогсіјатө мед-војдөр сувтөдіс револутсїятө вөчны; пемыд Рогсіјаыд быдөндөрыг воңжык путкылтїс Рогсіјаса капїталїстҗастө, став-мувыв коммуністҗаслы лої ужалан-олан-їныс-міжан СССР-ным.

Леңін гералө сецөм мыжалыгҗастө; шуө: оз-пө һепременнө војдөр ков велөдчыны, сугмөдчыны, вөлігтї сөгга револутсїятө вөчны; міжан-тај-со артміс бөрөн: војдөр револутсїја-власт-бозгөм-куға, сөгга вөлігтї і мөд-револутсїја —пемыдлуныз мездыгөм:

„Револутсїјалы паныд муныгҗас пыр долїсны: һїнөм-абу-уж-пө тї вөчанныд, кызї-нө-пө поңө пемыд-јөзкөд сотсїалїзм вөчны. Но најө бөбагїсны: мї-өд бөгтчїм мөдар-помгаңыс, егө сөгаң, кыгаң шөктөны налөн-гїжөм-планҗасыс (јөҗ-војтыр сөмын сецөм планҗастө гїжөны); војдөр мї бөгтїм власт, сөгза мездыгам пемыдлуныг—өһї мї сы-воңын-тај і сувтыштїм“.

Леңін-өд олөмтө бура төдліс,—сы-понда төдө вөлі сїјө бура-жө: пемыдлунгыд өтї-кык лунөн, шутка-

өн, коқнидіка, ҫерт, он мезмы. Со-тај мыј та-јылыг шуө:

„Пемыдлунгыд мездыснытө мијанлы лоө зев сөкыд: өтiкө, ми неграмотнейөг (лыддыгыны-гiжны вегиг огө кужөј), мөдкө, зев гөлөг (велөдчыны-тө-өд ештөны верманажык, сузчанажык јөз)“.

Регыдөн, ҫерт, огө саммөј велөдчыны, сугмөдчыны. Ленин-шуөм-серти, мијан пемыд-крестана-гөсударствоад пемыдлунгыд петны ковмас уна-во,—шуам, кыз-во. Нө воыг-воө ми кутам кыптыны, југдыны, сугмыны, озырмыны, вынгавны вежөрөн i овмөсөн.

VI. Коператсіјалы колө отсавны.

Лениныд вiгталас вөлі, мыј колө вөчнытө, дај туддөдас, кызи вөчныс. Робочей-крестана-киад власттө бөтөм-бөрын инди сiјө ужтө воҙө-вылө, дај ужсө-нуөдан тужжассө.

Коператсіја-јывгыд стаҫтаад сiјө со мыј гiжө:

„Они сөгга горнытыштам тiјанкөд (лыддыгы-јасыскөд—М. М.), мыј колө коператсіјаад мед-војдөр вөчны да мыј поҙө пырыг-пыр-жө вөчны, кушөм туддөд колө нуөдны коператсіја-ужсө, ме-дым, ескө, быдөн каҫалисны колан лунсө коператсіјаыдлыг сөтсіјализмтө лөгөдiгад“.

Коператсіјаыд-өд, өтiкө, јөз-кост уж, мөдкө, овмөс-кыпөдан-уж. Јөзыд-кө сугөг, вежөраөг, велөдчө-маөг, коператсіјаыд регыджык вынгалас, паскалас. Та-јылыг-тај ми воҙа-јукөдас вiгталим-нын. Сени-жө вiгталөма лоi,—велөдчөм-сугмөдчөм-вылад ковмас пук-

тыны уна во. Өні мі омөла-на велөдчөм-ужсө нуө-дам.

Овмөс-кыпөдан-уж-вылас-кө визөдлам, тани абу-на-жө коператсјаыдлөн гөгөр-бок шаң: гөлөг ми жона-на, омөла сузчам, -өткө, вожнаыд овмөстө жона жеб-мөдс, мөдкө, ужавнытө буратө огө-на гаммөј.

Пемыд, велөдчөтөм, гөліник јөз-костад коперат-сјатө сувтөдны сөкыд. Мукөд гөсударствојасад јөзыд грамотнејөг, озыржыкөг, сени коператсјаыдлы ужав-нытө жона кокһиджык-ескө-да, СССР-ад-тај-быд-гикас коператсја јонжыка-жө пагкалө, вынгалө. Мијан сө-вет-властыд-сд коператсјаыдлы быд-ногөн отсалө, а капіталістјасыдлөн влагтыс быд-ногөн коператсја-уж-тө пыкө, паdmөдө, мукөдлаын коператсјатө зикөз пут-кылтө, шуам, Италијаад, Болгаріјаад-да (сы-јылыг гі-жім «вылынжык»). Сөвет-властыд коператсја-ужтө мед-воzza ужөн лыфдө, оз бокын сулав,—быдгама ногөн отсалө коператсјаыдлы. Сөвет-власт отсөгтөгыд ми-јан коператсјаыд дыр-на, ескө, ез вермы сувтнытө, вынгавнытө, пондс, ескө, зев назөн пагкавны, а со-сіализмыд сіңинад зев дыр оз артмы. Көт јөзыд і пе-мыдөг, көт і гөлөг, коператсјаад чукөртнытө најс колө, сізкө гөсударстволы ковмас отсавны быдгама-ногөн, медга жона—гөмөн.

Леһин вегкыда шуө сецөм отсөг-јылыг (коперат-сја-јывгыд гіжөм стагтаас):

„Коператсја-ужтө коло быд ногөн кокһөдны медга војдөр коператсјатө колө озырмөдны, ко-лө сетны сылы лготајас (кокһөдјас), банкыс ічөт-жык прөчент-вылө гөм сетөмөн-да, мукөд-ногөн-да. Коператсјаыдлы пыр колө сетны унжык гөмтө“.

Тази шулис Ленинын коператсијаидлы отсалом-жывыи. Но коператсијаидлы паныд муножасыд емөс-на і өні.

Өткө, өткымын коператсијаас ужалысжасыс (најө важөн коператсијаын-жө ужавлисны) шуөны, оз-пө некущом отсөг ков коператсијаидлы гөсударствогаыд. Најө важ-мозыс-на торјөдөны коператсијатө гөсударствогыд; гөсударстволы-пө нинөмла коператсија-ужө кутчигны (отсөгсө весиг-өд оз сибөдны). Капитализм-дырјыд, важ-праванад, дерт, тазитө буржык вөлі: буржуазней-гөсударствоыд-өд „отсөг“-могыс торкө вөлі сөмын коператсијаидлыг ужтө, капиталистжасдор песгө, а коператсијаид капиталистжасыдкөд вермасө. Сещөм важ-коператоржасыд өнөз-на ез казавны: робочей-крегтана-гөсударствогаы отсөг да капиталист-гөсударствогаы „отсөгыд“ абу өткод.

Буржуазней гөсударствоыд-өд „отсөг“-могыс коператсијаидлыг ужтө вөлі сөмын торкө, а робочей-крегтана гөсударствоыдлөн коператсија-кыпөдан ужыд мед-воzza уж. Ме чайта, позө-жө, ескө, тајө гөгөрвоны, да оз, буракө, сещөм коператоржасыд „көсжыны“ гөгөрвонысө.

Тажөтө, ескө, мед-нын-да, емөг-өд тащөм војтырыс і совет-власт-пигыс,—код-сурө торја-ужалысжас тази-жө сылөны: мед-пө ачыс коператсијаид вынгөдчас, бокыгаы отсавтөг. Тащөм војтырыслы Ленин индө воzza-оласногжасыс урок:

„Быд выл-оласног кыптө, јонмө, вынгалө уна гөм (ембур) сы-вылө пуктөмөн. Капитализм-оласног артмигад гөмтө пуктисны не-өти-го мильон шайт. Öнi мiжанлы колө бура гөгөрвоны да саммыны олөмтө терпитны со-мыј: мi богтчим

лөгөдны јөз-костын ыль-ногаса ужалом-олөм,— сецөм ыль-оласногыс лоө коперативөн олөм—тајө оласногсө лөгөдны ковмас пуктыны уна ын да ембур“.

Колө-ө-нө быдгама коперативлы вузасны-нөбагны отсавны?

Льенин адқө вөлі: коперативјасыд зев радејтөны вузасөм-нөбасөмтө. Коператсја-јывгыд статјассө гіжігөн ывтї-нїн јона коператсјаыд гетчө вөлі вузасөм-нөбасөм-вылад. Коператсја-нїмөн вевтгысөмөн, —мукөд-дырјыс „вөчасан“ (производственней) коператсјаөн нөшга шугөны,—богтчисны ужавны капіталїстјас. Вузасан-нөбаган коперативјас, (ЕПО) членјасныс-понда төждысөм-пыддї, налы донтөгжык, колан-товар суқөдөм-пыддї, кутїсны нөбагны-вузасны озырмөдчөм куға.

Казалїс, дерт, тащөм ужтө коперативјасыдлыг Льенинды. Оз-пө ков шуө сїјө отсавны быд коперативлы; отсавны колө сецөм коперативјаслы сөмын, кытчө пырөмаөг да ужалөны ужалыг-војтыр (крегтана, робочејјас). Коператсјаад пырыг крегтанындылы колө гетны премїја, сїјө воқө-уж-вылө ыштөдас сїјөс,—но секї-жө колө вїқөдны, кущөма сїјө коператив-бердәд сїбөдчө, кықї гөгөрвоө коперативыслыг ужсө—со мыј колө вөчны өнї“.

Коператсјаыдлы отсалөм-јывгыд статја-помас Льенин шуө:

„Помас шуа: Коператсјалы быд-ног отсавны: төвартө донтөгжык гетөмөн-ї, гөм-гетөмөн-ї, банкыг гөм уждөмөн-ї; тақикөн гөсударствосан ужалыг-јөзлы отсөг гетны ыль-оласногсө—котыра, өтувја ужалөм-олөмнысө лөгөдны. Сегга колө

кужны коператсјаыды „преміятө“ сетны, медым, ескө, сійө вынгөдө коператсјатө, ыштөдө воқө паскөдчыны, јүгдөдны, сүемөдө коператсјанад ужалыг-јөзтө (коператорјастө). Суг-вежөра ужалыг-јөзлөн коперативөн ужалөм-олөмыс— робочей-кредтана-киө власттө богтөм-бөрад—пабрік-заводтө, гөсударство-киө богтны—сійө і лоө сотсіализм-оласногыд“.

VII. Коператсја да коммуњист-партия.

Кызі коператсја-вылад виқөдіс Лөңиңыд, ми жеңдика висталим-нин. Воқө ічөтика висталыштам, кызі коммуњист-партияыд виқөдө коператсја-вылад, сотсіализмтө артмөдан уж-вылад.

Коммуњист-партияыд-сійө Лөңинлөн партия. Лөңиңыд партијасө лөгөдіс, кыз-віт-во-чөж сылыг ужсө нуөдіс, индалис, тудалис. Кыз-віт-во-чөж коммуњист партијаыд, аслас јуралыгыскөд, В. І. Лөңинкөд, робочейјаслыг револүтсја-вөчан-ужсө нуөдіс; 1917-өд вога октаб-төлысын Лөңин да коммуњист-партия индалөмөн, тудөдөм ужалыг-јөзыд, робочей-кредтанаыд, қикөз путкылтисны сартө, дај ськөд-щөщ капіталістјастө помещікјастө. Кыз-віт-вонад Лөңиңыд да сьлөн партијаыс нөтчөд венө ез волены, пыр өтсөглас ужалісны.

Кызі-нө, ескө, коммуњист-партияыд коператсја-вылад виқөдө?

Ферт, Лөңин-моз-жө.

Кызі-мыј гижліс мед-бөрја-стафъајасас коператсја—јывгыд Лөңин, сізі і нуөдө өні коператсја-ужтө коммуњист-партияыд.

1923-24 öd војасө, ескө, гафет-пыр коператсја уж-
 јывгыд јона венчылісны-да, нөтчюд некөд паныд-кыв
 ез вiгтавлы Ленин шуөм-гiжөд-вылө. 13-өд сјезд-вы-
 лас коммунист-партијаыд коператсја-јывгыд јона сор-
 нитiс, Ленин-щөктөм-серти шуис став коператсја-ужсө
 нүөдны.

Резолютсјаас војдөр шуөма со-мыј:

„Јона мырсөм-бөрын совет влагтыд комму-
 мунист партијакөд вермисны неуна овмөстө кыпө-
 дышты: өтикө, лөгөдiсны, вынгөдiсны пабрик-за-
 водса уж, көрт-туј-вывса уж;— мөдкө, кыпөдыш-
 тiсны виҗ-му гөгөрсә ужтө; медга-ыжыд-уж воҗө-
 вылө: дөгөдны бура вузасөм-нөбасөм, мөд-ногөн-
 кө шуны, коператсја вынгөдан-пагкөдан уж.
 Тајө быдөнлы колө гөгөрвоны, та-вылын быдөн-
 лы колө ужавны. Овмөстө кыпөдигөн сотсиализмад
 ми мөдөдчам кык-тујөд мунны: өтикө, пабрик-за-
 водса-уж кыпөдөм-вынгөдөм; мөдкө, ужалыг-јөз-
 өс коператсјаө котыртөмөн“.

Воҗө резолютсјаас шуөма, мыјла коператсјаыд
 „неп“-дырјиыд нөшта-на јонжыка колө:

„Неп“-ад вуҗигөн коператсјаыд вывти-нын ко-
 лантор. Некор-на некөн коператсјаыд сецөм ыж-
 ыд ужсө ез вөчлы, куцөмөс ковмас вөчны сылы
 сотсијализмтө лөсөдигөн, капитализмтө путкылтөм-
 бөрын; мијан гөсударствоад медга-уна олыгыс
 крөгтана, iчөтик, гөлиник овмөсаөс; сецөм овмөса
 јөзтө, коператсјатөгыд, сотсиализмад зев сөкыд
 пыртны; сөмын коператсја-пыр, котыра, өтувја-
 уж лөгөдөмөн,—вузасөм-нөбасөм-могыг-да, виҗ-
 мутө ужалөм-могыг-да,—крөгтанаыд воасны наҗө-
 ныкөн сотсиализмад“.

Сені-жө гижөма коператсја-паскалөм-жылыс капіталіст-гөсударствојасын да мјан рабочеј-крегтана гөсударствоад. Капіталіст-гөсударствојасада-пө быдгама-ногөн коператсја-ужтө пыкөны, оз лезны* паскөдчы-нысө, вынгөдчынысө, сы-пыдди капіталістјаслы быд-ногөн отсалөны, а мјан:

„гөсударствоас јуралыгыс—ужалыг-јөзыс аг-ныс, сы-понда—ставыс коператсја-дор, капіталіст-јаслы—паныд. Став ембурыс, выныс, төдөмыс гөсударстволөн-і, партіјалөн-і, профсојузјаслөн-і, ставыс коператсјалы, сөмын паскөдчы, вынгөдчы, некөд оз падмөд, быдөн кыз-мыј вермө отсалө. Сы-понда мјан коператсјаыд го-пөв өdjөжык вынгалас, паскалас мукөд-гөсударствоса-дорыс; ужалыг-јөз, рабочеј-крегтана, коператсја-пыр лө-гөдасны сотсіализм“.

Сізі коммунист-партіјаыд, Лениныд-моз-жө, коператсја-ужтө лыддө зев-ыжыд, колан—ужөн. Сізі-кө партіјаыд быд-гама-ногөн отсалас коператсјаыдлы, Ленин гижөм-щөктөм-герті (программа-герті).

Кызі-нө партіјаыд коператсјаыдлы вермас от-савнысө?

Мед-војдөр, оз ков вунөдны: коператсја паскалө вынгалө, кор рабочеј-крегтана сетчө пырөны. Коператсјаө-котыртчөм рабочеј (карын), коператсјаө-котыртчөм крегтанин (сіктын)—со-кор вынгалас, паскалас коператсјаыд. Коммунист-партіја туддөдө став рабочеј-классө, рабочеј-классыд туддөдө крегтанаөс, сіккө коммунист-партіја туддөдөм-индалөм-герті рабочејјасын да крегтанаыд котыртчаласны коператсјасада. Колө сөмын партіјаыдлы јачејкајас-пырыс төдмөдны ужалыг-јөзтө коператсјаыдкөд. Колө быдлаын сы-жы-

лыг сорһитны, вiставлыны, гiжödjас, разöдавны. Уна-пöлöс сорһи-öд партијаыд нулывлö (сынöдын лебалан-машинажастö лöсöдöм-жылыг-и, мам-багтöм чельадтö дöчöритöм-жылыг-и, вiг-му-ужалöмтö бурмöдöм-жылыг-и, уна-тор-жылыг); робочейжасыд, крестанаыд жона-нын ескöны (веритöны) партијаыдлы, сы-индалöм-ног вöчöны. Коператсия-жывсыд партијаыд ещажыка-на индавлис. Партија-вогад-öд уна-пöлöс мукöд уж вöли-da, сы-пон-da, дерт, сiжö ез вермыв öнöг коператсия-бердад жонжыкатö кутчигныд. 13-öд сjeзд-бöрад партијаыд бөгтчис жонжыка тöждысны коператсия-пондаыд.

Льенин кулöм-бöрын, коммунист-партијаад пырисны кык-сурсыг унжык выль шльенжас — ставыс пабрик-заводын ужалыгжас. Сы-бöрын партијаыд нöшта-на жонмис, жöзыд codi-da. Öни партијаыд отсалас коператсияö „Льенинскей набортö“ вöчны. Гöсударствоыдлөн овмöсыд жона-нын важ-серти кыптис, гöмтö-нын-со гаммисны угтöмöс лöсöдны-и, сы-понда „Льенинскей набор“-ыд коператсияад, ме чажта, жöзтö жона котыртас. Секи коператсияыд жонмас, codас, ужыс сылөн буржыка-мöдас мунны.

Нöшта-нö кыгi отсалö партијаыд коператсияыдлы?

Коператсия-ужсö сувтöдны, вынгöдны, нуöдны аскостыс сетö ужалыгжасöс. Зев-нын унаöс сетис, мукöд-дыржыс мöд-уж-вылыг бөгтас да коператсияö мöдöдалö. Ми чажтам, вогö нöшта-на мöдöдас буржык ужалыгжасö. Коператсияыд-öд öни, „нефт“ да „угол“ — „фронтжас“-моз-жö, лöи зев колан „фронт“. Дерт, партијаыд „коператсия-фронттö“ жонмöдны вынсö оз жалит.

Сöвет-властыд бара-жö коператсияыдлы жонжыка кутчигас отсавны: налогтö ещажык бөгтны, гöмтö ун-

жык да ічөтжык прөчент-вылө уждыны і с. в.,—Лє-
нын шуөм-сертыд. Öнi, ескө, сөвет-республикајасад ге-
төны-нын кушөм-сурө кокнөдтө коператсјаыдлы-да,
сөмын оз быдлаын өтмоз-а. Партияыдлы ковмас та-
вылө буржыка вижөдлыны, ужыштны сөвет-влагткөд
щөщ, да кокнөд сетөмсө быдлаын өтмозавны.

Партияыдлы коператсја-уж-пондаыд јона лөб,
дај колө төждыгны. Партия чуксалө, туйдөдө робо-
чејјастө да крестанатө коператсјаад өтувчыны; пар-
тия коператсјалы сетө медга-бур-ужалыгјассө асгыс;
партия коператсјалы сетө кокнөдјас (лготајас),—сiз-
кө коператсја-ужтө партия-жө нуөдө, Лєнин-индөм-
туйөд. Партияыд видлалө коперативјасыдлыг-ужсө му-
көд-овмөс-кыпөдан ужјас-моз-жө. Код-сурө, шуасны:
опека-улө-өмөј-пө коператсјатө партияыд бөгтөма.

Тажө оз ло опека-улө бөгтөм. Партия сөмын туй-
дөдө, суемөдө, кокнөдө, мыргө став ужалыг-јөзсө ко-
перативјасө пыртны. Ужалыг-јөзтө опекаад бөгтөмнад-
увтыртөмнад сотсјализмтө он вөч, а коммунист-пар-
тияыд-өд, кыз-мыј вермө, мыргө сотсјализм лөгөдөм-
понда. Сы-понда сiјө суемөдө, туйдөдө ужас став ужа-
лыг-војгырсө.

13-өд сјезд-ыввса резољутсјаас коммунист-партия-
ыд гижө нөшта:

„Партиялы, Тсентральнеј Комитетлы да мес-
та-ыввса комитетјаслы колө сетны мед-бур, мед-
вежөра ужалыгјассө коператсјалы, медем регыд-
жыка вермас сiјө овмөссө вынөдны; ужсө бура
сувтөдны. „Лєнин-набор“—дырјi партияө пырөм-
војтырөс колө терыбжыка суемөдны коператсја-
уж-вылө. Тсентральнеј Контрольнеј Комитетлы, Ро-
боче-Крестанскеј Инспексјалы, Места-ыввса РКІ-

da Контрольней Комиссиялы регыджык колö вид-
лавны, төдмавны коператсия-ужсö, вынгаланлун-
сö-da“.

Сегга-öд коператсия-уж-пондаыд төждыгöны нö-
шта женотдөлжас-даж. Коператсия-ужыд нывбабатö жо-
на мездас, медга-јона пабрік-заводса ужалыг-нывба-
баос. Нывбабаыдлөн-öд со зев уна кадыд кошö пач-
гөгöрад, гортса-уж-вылад, сы-понда најö оз удитлыны
јöz-коста-ужтö вöчны, собраньејас-вылад ветлыны-ны.
Коператсияыд мездас нывбабатö сещöм горт-гөгöрса
ужыд: секи нывбабаыд ештыныжык кутасны і јöz-кост-
тад ужавны, собраньејас-вылад ветлыны, быд-ног вел-
лөдчыны, сугмөдчыны, секи і нывбабаыд бур-ужалыг-
јас лооны.

Бөрја-војасас јона сорнитöны да гижöны выл-быт-
жылыг (выл-ног олөм-жылыг). Выл-бытыд артмас, кор
нывбабалөн олөмныс вежгас. Öни велөдчытөм, пемыд
нывбабаыд выл-быттö матö оз гібөд.

Коператсияыдлы тани уна-сікас ужыд сурö: гој-
ан-јуан-інјас (столөвејјас) востыны, öтласа-олан-інјас
(общезитіје), пеласан-інјас і с. в. Тази јона поџö кок-
нөдны олөмтö робочей-гемјаыдлыг. Гојан-јуан-інјастö
öни коператсияыд јона-нын восталö-ескө-da, робочей-
гемјаыд кутас гојны-јуны, кор коператсияыд гаммас
чöскыд-пөтöс гојан сетны ічөвтік дон-вылө—кор, шу-
ам, öбөдыс оз донөнжык сувт гортса-öбөд-доргыс.

Ферт, гојан-јуан-іныд медга колантор нывбаба-
лы. Сіқкө налы і колö медга јона гојан-јуан-інјас-вөсна
төждыгны, медга-јона сы-гөгөр ужавны. Оз поџ шу-
ны, ферт, мукөд-сікас коператсия-уж-пö сегга нывба-
балы оз і ков вöчны. Быд-сікас, уж колö вöчны.

Женотделјаслы колö сугмöдны, тудöдны нывбабатö коператсијаад пырны, ужавны.

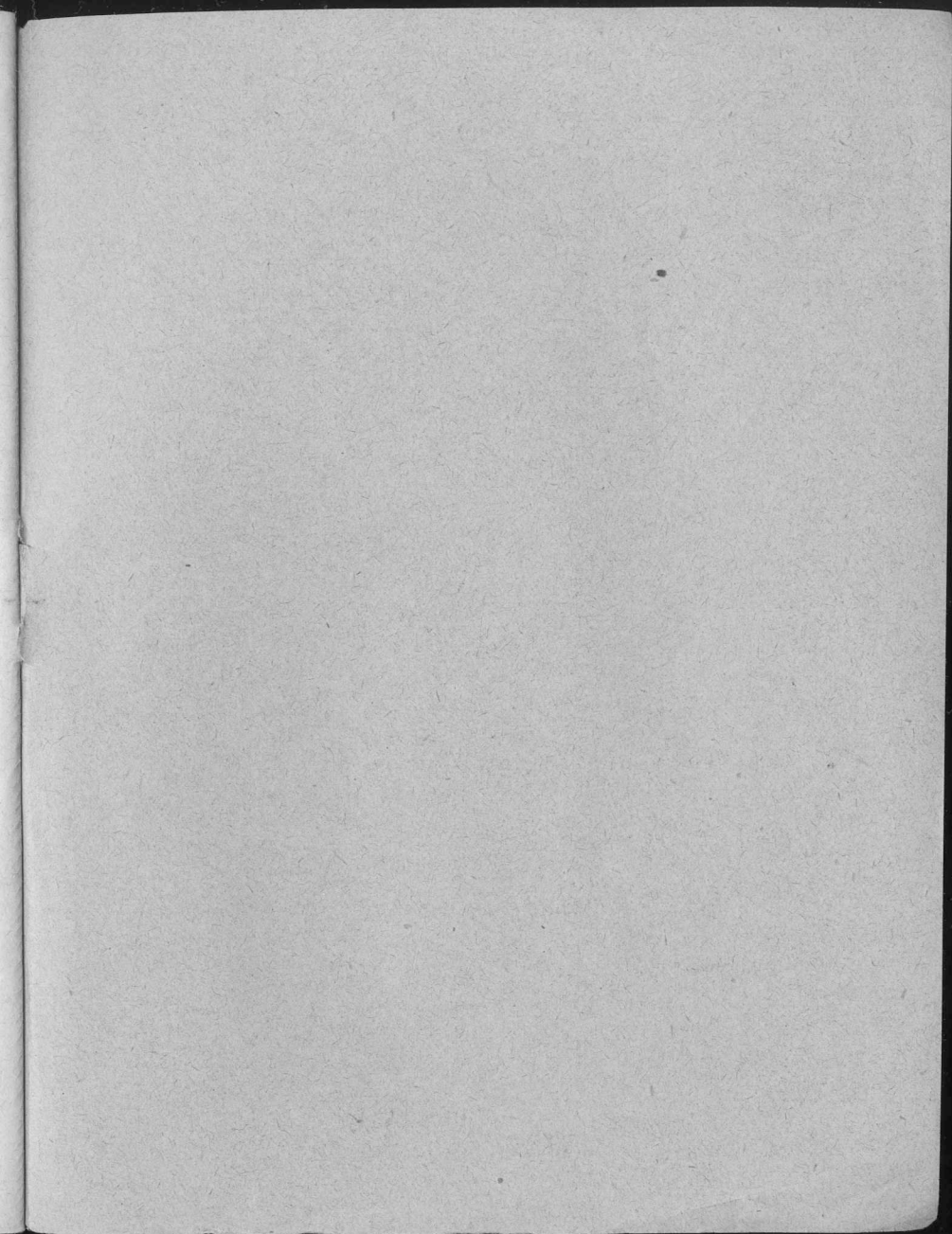
Коператсија-ужад колö сугмöдны щöщ том-партијнеј-војтыртö-і (комсомолтö). Коператсијаыд-öд медгабура велöдö сотсиализм-нога олöмтö лөгöдны. Öнiја комсомолгыд петöны выль-коммунистјас

Политикаад комсомолтö велöдам бура, а овмöстö лөгöдны омöла-на велöдам. Револютсијатö пöмöр нуны, сотсиализмöр воны—колöны овмöс лөгöдыгјас. Комсомолтö зев колö велöдны сотсиализм-ногаса-овмöстö лөгöдны. Медгабура тажö ужад велöдö коператсија.

Инв. № 5142

доньс 20 ур.

Цена 20 коп.

Коми-3
2-1211

62